

استدلال

استدلال آن است که به وسیله قضایای معلوم بتوان قضایای مجهول را کشف کرد.

فهرست مندرجات

- [۱- در لغت و اصطلاح](#)
- [۲- فرق استدلال و حجت](#)
- [۳- ملخذ](#)
- [۴- منبع](#)

در لغت و اصطلاح

این واژه در **لغت** به معنی جستجوی دلیل و بیان **حجت** است. در **اصطلاح منطق**، استدلال آن است که به وسیله قضایای معلوم بتوان قضایای مجهول را کشف کرد. چنانکه می‌توان به وسیله این دو قضیه معلوم: «جهان دگرگون شونده است و هر دگرگون شونده حادث است» به کشف این قضیه مجهول رسید که: «جهان حادث است».

فرق استدلال و حجت

با آنکه معمولاً حجت و استدلال را به صورت دو اصطلاح مترادف به کار می‌برند، این دو بطور دقیق بین‌گر معنی واحدی نیستند و نمی‌توان آن دو را به صورت مترادف به کار برد.

استدلال واژه‌ای است در قالب مصدر که بیان‌گر یک سلسله اعمال ذهنی است و آن، عمل تنظیم کردن و پیوند دادن قضیه‌های معلوم به قصد کشف قضیه‌ای مجهول است. بر همین مبناست که اهل منطق استدلال را به «اقامه دلیل» و «تقریر دلیل» برای اثبات کردن مطلوب تعریف کرده‌اند. در این تعریف نیز با به کار گرفتن واژه‌های «اقامه» و «تقریر»، بر معنی مصدری استدلال تاکید شده است و این معنی را تایید می‌کند که استدلال یک سلسله عمل‌کرد ذهنی است. اما حجت، برابر موازین **علم صرف**، اسم است و آن استدلالی است کامل شده و صراحت یافته و در قالب واژه‌ها درآمده. بدین معنی که در پی یک سلسله عمل‌کرد ذهنی است که استدلال کامل گردیده، صراحت یافته و در قالب لفظ در می‌آید و از آن به حجت تعبیر می‌شود. می‌توان گفت حجت، دلیل و برهانی است که در پی عمل‌کردی ذهنی، یعنی در پی استدلال، شکل گرفته و پدید می‌آید. بر همین مبناست که در حواشی **حاشیه ملا عبدالله** آمده است که: «حجت بر سه قسم است: **قیلیس**، **استقراء** و **تمثیل**. و این از آنرو است که استدلال یا از کلی به جزئی است، یا از جزئی به کلی، و یا از جزئی به جزئی دیگر». می‌توان از این سخن چنین نتیجه گرفت که چون سه‌گونه استدلال به قالب واژه‌ها درآمده و شکل گرفت، سه‌گونه حجت نیز پدید می‌آید.

ملخذ

دائرةالمعارف تشیع، زیر نظر احمد صدر سید جوادی، کامران فانی، بهاءالدین خرمشاهی، حسن یوسفی اشکوری؛ تهران، نشر محبی، چاپ اول، ۱۳۸۶.

منبع

سایت پژوهی، برگرفته از مقاله «استدلال»، تاریخ بازبینی ۱۳۹۶/۰۳/۱۸.
خوانساری، محمد، فرهنگ اصطلاحات منطقی به انضمام واژه نامه فرانسو و انگلیسی، ص ۱۱.

رده‌های این صفحه: [اصطلاحات منطقی](#) | [قیلیس](#) | [مباحث استدلال](#)